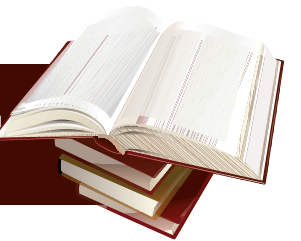

Tungur moralur í tunnnari krimi

Bækur

Krimiskaldsagan »Gagnligt lív« er ein klók bók í stöðum, men sjálf spenningsögan hefur lyndi til at hvörva

Sum moralsk modernisering av føroyskum krimisögum er *Gagnligt lív* ikki óáhugaverd, men sjálf spenningsögan víkir í royndini

UMMÆLI

Anna V. Ellingsgaard
anna@sosialurin.fo

Tað er at tamba tað í so langt at kalla nýggju krimiskaldsøguna *Gagnligt lív* eftir William Smith eitt nýbrot innan føroyskar krimibókmentir, tí har er stutt sagt ov lítið frammanundan at bróta úr. Heldur kunnu vit tosa um eitt moderna íkast til avmarkaðu føroysku krimitradíónina, tí í *Gagnligt lív* siggja vit fleiri av teimum eyðkennum, ið hava gjørt sítt til, at nútíðar norðurlandskar krimisögur hava fingið tak á einum óvanliga stórum lesaraskara seinnu árin: ein ung, indignerad kvinna fær snevlin av skipaðum altjóða kriminaliteti, sum hon setur sær fyri at reka upp á ein hátt, sum fær søguna at líkjast samfelagskritikki.

Við dystopiskum undirtónum verður Hvalastøðin við Áir, sum er umbygd til altjóða privat-hospitalið Vita Hospital, miðdepi

í søguni. Her heldur ein eirinda-leysur handil við lívgögnum hjá asiatiskskum smábørnum lív í eini yvirstætt av læknum og ríkmönnum, sum eftir øllum at døma eru fullkomiliga kensluliga geld, tá tað ræður um at bjarga egnum skinni figgarliga og heilsuliga.

Í lötum er hetta umhvørvið óvanliga fasinerandi í øllum sínum óndskapi og psykopatiska stórlætisørskapi. Men frásøgupersónurn er neyvur, óvanliga neyvur. Og áðrenn hann yvirhøvur letur søguna fáa ferð á, verður ein lang frágreiðing rullað upp um ein robottkendan hermann, sum endar við at plaffa eina asiatiska familju niður, tí hann skal hava fatur á ungu dóttirini.

Langi prologurin ger, at eg sum lesari eri um at missa tolið, tí tað er ilt at fáa eyga á, hvagar hesin parturin av søguni ber. At gøgnini hjá gentuni skulu brúkast seinni, kundi eg kanska havt gitt, men kortini. Slíkar langrøkjutar síðusögur vísa seg nevniliga tíverri at vera eitt gjøgnumgangandi eyðkenni fyri *Gagnligt lív*, har sjálf spenningsögan av somu orsök missir flogið við jøvnum millumbilum.

Eisini málsliga røkkur neyvleikin ofta niður í minsta málsliga smálut í brotum, har læknaliga fakmálið er so gjøgnumført, at tað beinleiðis er torført at skilja, hvat gongur fyri seg. Gamani ger vísundaligi neyvleikin søguna

autentiska, men tá málið harvið stírvnar og sjálf krimisögan hefur lyndi til at hvörva, fert tú at ivast í, hvørji ørindi bókin í grundini hefur.

Sum ein kærkomin millumliður smillum fremmandumhvørvið og lesaran, kemur sjúkrarøktarfrøðingurin Lisbeth, sum má metast at vera høvuðspersónurin í søguni. Hennara moralska indignation verður ikki bara eitt avgerandi haldpunkt hjá lesaranum men eisini veruliga drívmeigin í frásøgnini, sum eftirhondini blívur ein lektia í moralskum tvístøðum og truplum stöðutakanum.

Her vísir *Gagnligt lív* seg sum ein rættiliga væl umhugað og stundum klók bók, sum dugir at venda og snara spurninginum um nýtslu av lívgögnum uppá mátar, tey fægstu munnu hava hugsað

um - bæði moralskt, filosofiskt, sosialt og figgarliga.

Samfelagskritisk byrja sögan tó ikki av álvara at eta seg inn á lesaran fyrr enn móti endanum, tá ein sera óunniligur friður aftur valdar, sum rykkir teppið undan okkara rættvísiskenslu. Til tá, er handil við lívgögnum mest eitt leiktjald fyri eini heldur tilvildarligari og óskipaðari spenningsögu. Og tað er í grundini spell, tí her hevði ein køn ritstjórnandi honduttan iva kunnað syrgt fyri, at mong av øðrvísi frásøguhugskotunum komu betri til sín rætt.

Har *Gagnligt lív* eydnast best sum frásøgn, hongur tað oftast saman við høvuðspersónaparinum Lisbeth og Magnus. Kemiin millum tey er ofta áhugaverd og málsliga situr dialogurin stundum væl, sæð í

mun til ofta stírvna og »umsetta« málið í bókini annars. Eisini er tað lætt at kenna seg aftur í Lisbeth, sum hóast hon er eitt slag av hetju í bókini, ongantið verður ov nógv av tí góða. Gjøgnum hana fáa vit á tankavekjandi hátt innlit í loyniligu sjúkrahúsverðina, og sum menniskja tosar Lisbethuttan iva til ein sera breiðan lesararskara - eisini til tey, ið ikki vanliga lesa krimisögur. Hesum fær bókin nokk eisini brúk fyri, tí sum krimiskaldsøga við einum altjóða tema, ið eisini er komin út á donskum, fær *Gagnligt lív* harða kapping.

William Smith, *Gagnligt lív*, Forlagið í Støplum, 2009 (Sonne Smith hefur týtt úr donskum)

Høvundurin William Smith hefur eisini givið krimiskaldsøguna »Gagnligt lív« út á donskum við heitinum »Organiseret liv«